

Treća evropska
konvencija
omladinskog
rada

Završna deklaracija

Treće evropske konvencije
omladinskog rada

Putokazi za budućnost

Bon, 10. decembar 2020. godine

Presidency of Germany
Council of Europe
November 2020 - May 2021
Présidence de l'Allemagne
Conseil de l'Europe

TREĆA EVROPSKA KONVENCIJA OMLADINSKOG RADA 'DIGITALNA KONVENCIJA'

DEKLARACIJA

Uvod

Pod nemačkim predsedavanjem Evropskom unijom i Savetom Evrope, na Trećoj evropskoj konvenciji omladinskog rada okupilo se onlajn oko 1000 učesnika/ca. Trenutak održavanja Konvencije podstaknut je ovim jedinstvenim političkim sastajanjem kojim se održava obećanje u pogledu realizacije Evropske agende za omladinski rad putem takozvanog „Bonskog procesa“. Konvencija je njegov početak.

Svi učesnici/ce deo su živopisne zajednice praktičara/ki omladinskog rada unutar i širom 50 evropskih zemalja koje su predstavljene na Konvenciji. Ova upadljivo raznolika zajednica praktičara/ki (vidi niže) raspravljala je i direktno doprinela sačinjavanju ove završne Deklaracije.

Treća evropska konvencija omladinskog rada eksplicitno teži ka tome da dopuni detaljima Evropsku agendu za omladinski rad, poštujući njen politički okvir, i da opiše naredne korake, aktivnosti i mere koje će biti preduzete u okviru Bonskog procesa. Ova Završna deklaracija želi da obuhvati razmatranja učesnika/ca, kako bi motivisala i usmeravala zajednicu praktičara/ki omladinskog rada širom Evrope u okviru Bonskog procesa. Završna deklaracija takođe stremi ka jačanju političkog zalaganja, na svim nivoima, zarad održavanja, razvoja i inovacija u oblasti sprovođenja omladinskog rada širom Evrope.

Ova Završna deklaracija stoga je direktno upućena zajednici praktičara/ki omladinskog rada u Evropi kao najaktivnijoj i odgovornoj strani u Bonskom procesu. Zajednice praktičara/ki definišu se kao proces društvenog učenja kada „ljudi koji dele interesovanja prema nekoj temi ili oblasti, saraduju tokom dužeg perioda, razmenjujući ideje i strategije, smišljajući rešenja i stvarajući inovacije“. Zajednica praktičara/ki omladinskog rada treba da bude u potpunosti inkluzivna, da uključuje *različite vrste omladinskog rada*, bez obzira na kojoj je metodi ili formatu zasnovan, i *različite praktičare/ke omladinskog rada*, bilo plaćene ili volontere, bilo da im je to životni poziv ili kratkoročni ili poludnevni angažman, bilo da su obrazovani po zvaničnim planovima i programima ili putem neformalnih obuka, i to u svih 50 država predstavljenih na Konvenciji.

Zajednicu praktičara/ki omladinskog rada čine:

Omladinski radnici/ce i omladinski lideri/ke, menadžeri omladinskog rada, nosioci projekata, akreditovane i nezavisne organizacije omladinskog rada, treneri, istraživači, edukatori omladinskih radnika, lokalne zajednice i opštine, Nacionalne agencije Erasmus+ za mlade i Evropske snage solidarnosti, predstavnici mladih, mladi i kreatori politika na svim nivoima upravljanja.

Treća evropska konvencija omladinskog rada poziva na zajedničku akciju (ili zajedničku orijentaciju ka našim akcijama) u okviru Bonskog procesa, bilo na lokalnom, regionalnom, nacionalnom ili evropskom nivou. Međutim, omladinski rad u Evropi odvija se u različitim okruženjima i okolnostima. Stoga, smernice koje pruža ova Završna deklaracija za Bonski proces trebalo bi dopuniti kreativnošću, posvećenošću i odlučnošću zajednice praktičara/ki, radi boljeg definisanja aktivnosti koje su prilagođene ulozi, potrebama i ciljevima različitih praksi u omladinskom radu.

Gledajući unapred, Četvrta evropska konvencija omladinskog rada već se nazire na horizontu. To je jak podsticaj za momentalnu akciju pod okriljem Bonskog procesa: da iza sebe možemo da vidimo pet godina dostignuća, napretka i uspeha u domenu aktivnosti i mera predloženih na Trećoj konvenciji. Međutim, naši horizonti trebalo bi da sežu mnogo dalje. Ova Završna deklaracija je ukorenjena i iskazuje fundamentalnu viziju koja je važeća na duge staze. Stoga, proces održavanja, razvoja i promena u pogledu omladinskog rada u Evropi ne bi trebalo da bude ograničen samo na pet narednih godina. Strategija Evropske Unije za mlade do 2027¹ i Strategija Saveta Evrope za mlade do 2030² omogućava zajednici praktičara/ki omladinskog rada da nastavi sa svojim naporima i nakon vremenskog okvira predloženog Konvencijom. U godinama koje predstoje, posredno praćenje obe strategije omogućiće blagovremeni osvrt na efikasnost Bonskog procesa, u pogledu i u smeru Četvrte konvencije, kao sredstva Evropske agende za omladinski rad.

Kontekst i pozadina

Društvene okolnosti mladih u Evropi

Stalne promene i globalni izazovi poput pandemije virusa COVID-19 snažno ukazuju da *budućnost nije ono što je nekad bila* – ono što smo predviđali u prošlosti u pogledu zdravlja, ekonomije, životne sredine i tehnologije, više nije prihvatljivo pa čak ni moguće.

¹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>

²<https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>

Iako je promena konstantna i uvek će to i biti, očigledno je da su nastupila nesigurna vremena. Širom Evrope, društva doživljavaju rast antidemokratskih tendencija zajedno sa promenom i sužavanjem prostora za građansko društvo i kršenjem ljudskih prava. Diskretno jenjava poverenje u državne organe. Nastale praznine u društvenoj arhitekturi uzdrmajavaju stabilnost i legitimitet demokratskih institucija. Dolazi do masovne polarizacije društava sa porastom populizma i lažnog izveštavanja. Sve se to dešava usred klimatske krize koje su mladi i te kako svesni, a što bez sumnje dovodi u opasnost socijalnu koheziju i narušava kvalitet života (predstavljajući, na kraju krajeva, egzistencijalnu pretnju), i u digitalnom svetu koji, uz povremene lične i društvene negativne posledice, postaje dominantan deo svakodnevnog života.

Takva društvena promena definitivno utiče i na mlade, često nesrazmerno. Mladi iz izuzetno marginalizovanih grupa suočeni sa višestrukom diskriminacijom, posebno su ugroženi tokom rasta društvenih nejednakosti, i kada je socijalna pravda nedostupna. Međutim, mladi su ti koji takođe pokazuju kreativnost, maštu i fleksibilnost kada su suočeni sa neizvesnošću i poremećajima u njihovim životima. Trebalo bi da mogu to da čine kada bi imali određene ruke u pogledu korišćenja svojih prava. Ipak, mnogim mladima još uvek su uskraćena njihova prava ili ni ne znaju da ih imaju, zbog čega ne mogu da iskažu svoje mišljenje i oglase se na pravi način. „Aktivni“ i „osnaženi“ mladi, koji iskazuju svoje potrebe, stavove i ubeđenja, više nego često budu neprimećeni ili ignorisani od strane društva i zajednica u kojima žive. Podrška mladima za učešće pod njihovim uslovima i na načine koje smatraju smislenim, još uvek je mnogima nedostižna. Nesporni dogovor o zajedničkom stvaranju sadašnjosti i budućnosti sa mladima, i dalje se u praksi rutinski izbegava. Implikacije su višeslojne za mlade današnjice, njihovu budućnost, i budućnost društava i svih nas.

Neformalno obrazovanje i učenje, u okrilju obrazovnih, participativnih, osnažujućih, izražajnih i inkluzivnih vrednosti omladinskog rada, mladima pruža osećaj kontrole. Omladinski rad, kao jedan od aspekata građanskog obrazovanja, trebalo bi da se fokusira i na odnose moći, intersekcionalnost, socijalnu pravdu, emancipaciju i istinsko angažovanje mladih. On bi trebalo da bude vodič ka rešavanju nejednakosti, stavljanju mladih u žižu zbivanja i ka tome da im se pruži prilika da budu kompetentni sukreatori evropskog političkog poretka. Time što je ponovo u službi građanstva, omladinski rad pomaže u stvaranju osećaja kod mladih kao građana a koji bi efikasno mogli da odgovore na aktuelne izazove sa kojima se Evropa, kao projekat demokratije, suočava.

Evropski omladinski rad i omladinski rad u Evropi

Pre 21. veka, retko je pominjan „omladinski rad“ na evropskom nivou. Tek nedavno, serijal publikacija o istoriji omladinskog rada u Evropi malo je pojasnio šta se dešavalo u prošlosti³ i kakve bismo danas koristi mogli imati

od omladinskog rada. To je proizvelo Evropske konvencije omladinskog rada 2010. i 2015, a evo sada i 2020. godine.

Omladinski rad širom Evrope u mnogo čemu je odraz *raznolikosti* – po istorijskim korenima, svojoj filozofiji, praksi, resursima i profesionalizmu. Istovremeno, raznolikost omladinskog rada širom Evrope već *poseduje* izvanrednu *osnovu za međusobno razumevanje* – ne samo u svojoj želji da podrži i brani **prostor** za glas i autonomiju mladih i gradi za njih **mostove** na kojima će načiniti sledeće korake u svojim životima, sa kompetencijom i samopouzdanjem⁴. Poslednja decenija pružila je političku podršku omladinskom radu unutar Evropske unije⁵ i Saveta Evrope⁶. Nedavna Odluka Saveta Evrope⁷ koja podržava utvrđivanje Evropske agende za omladinski rad pod nemačkim predsedavanjem Evropskom unijom, potvrdila je to političko opredeljenje.

Utemeljenija aktivnost u smislu istraživanja, politike i prakse u oblasti omladinskog rada otkriva važne putanje razvoja omladinskog rada u Evropi. Međutim, ona takođe pokazuje da su strukture omladinskog rada širom Evrope i dalje izdeljene, neujednačene i nepotpune. Izazova je i dalje mnogo, kako je i naglašeno u nedavnoj Odluci Saveta Evrope, pod opštim zaglavljima Koncept, Kompetencije, Kredibilitet, Povezanost, Kriza i mogućnost.

Omladinski rad više nije samo sredstvo ili mehanizam podrške širim aspiracijama politika za mlade; to je sada karakteristična arena politika i prakse. Ipak, nikada nema prostora za samozadovoljstvo. Omladinski rad u suštini je socijalna praksa, koja i povezuje i konfrontira se sa preovlađujućim i promenljivim strukturama društva u kojima radi. Mogao bi biti predmet kako sumnji u pogledu njegove vrednosti tako i preteranih očekivanja onoga što može da postigne, tražeći u svemu tome svoje „težište“. Njegova politička i finansijska podrška ne sme da se uzima zdravo za gotovo, jer omladinski rad teži ka kretanju putanjom koja učvršćuje svoje mesto kao „mali ali važan deo socijalnih i obrazovnih politika“. U stvari, snažna debata i samokritičko razmišljanje unutar zajednice praktičara/ki omladinskog rada mora se podudarati sa usaglašenom i zajedničkom podrškom za sigurniju infrastrukturu za omladinski rad koja bi omogućila efikasniju praksu na terenu. Ravnoteža između njegove baze i infrastrukture je ta koja će na kraju diktirati održivost i rast omladinskog rada.

³<https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/history-of-youth-work>

⁴<https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262202/Declaration/2f264232-7324-41e4-8bb6-404c75ee5b62>;
https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262187/The+2nd+European+Youth+Work+Declaration_FINAL.pdf/cc602b1d-6efc-46d9-80ec-5ca57c35eb85

⁵<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A42010Y1204%2801%29>

⁶https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680717e78

⁷https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.415.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A415%3ATOC

Konačno, uvek je tu i pitanje poverenja. Ovo je suštinski element odnosa omladinskog rada prema mladima, ali nije uvek očigledan u zajednici praktičara/ki omladinskog rada, bilo širom njegovih različitih segmenata ili duž njegovih različitih hijerarhija. Zasnivanje ili ponovno uspostavljanje većeg poverenja biće i deo Borskog procesa i pokretačka snaga koja će ga unaprediti.

Implementacija Evropske agende za omladinski rad putem Borskog procesa

Evropskoj zajednici praktičara/ki omladinskog rada:

„Ne pitajte šta Borski proces može da učini za nas, već šta mi možemo da učinimo za Borski proces i damo svoj doprinos Evropskoj agendi za omladinski rad.“

Razni dokumenti uticali su na ovu Treću evropsku konvenciju omladinskog rada. Završna deklaracija ne želi da ih ponavlja, ni suštinski ni strukturalno. Ne želi ni da „otkriva toplu vodu“! Međutim, potrebno je izneti dva važna preliminarna zapažanja. Prvo, uvek bi trebalo da težimo ka održavanju dobrih i postojećih struktura i praksi, njihovom razvoju kada se ukaže potreba, i prostoru za inovacije u našem razmišljanju, organizaciji i praksama. To nikada nije bilo očiglednije nego u prilagodljivosti omladinskog rada poslednjih godina. Drugo bi dakle bilo da nikada ne smemo da isključimo mogućnost, u stvari verovatnoću, nastanka novih vidova omladinskog rada pojavom novih izazova.

Na osnovu zaključaka zajednice praktičara/ki omladinskog rada na Konvenciji, predložen je sledeći okvir za sprovođenje Borskog procesa.

Razvijanje omladinskog rada širom Evrope

Pružanje usluga omladinskog rada

„Nađite vremena da saslušate mišljenja mladih, umesto što im pružate samo prostor i program.“

Jačanje pružanja usluga omladinskog rada u Evropi suštinski je cilj Borskog procesa. Ambicija zajednice praktičara/ki omladinskog rada trebalo bi da stremi visoko: da **razvija i širi ponudu omladinskog rada** dopirući do više mladih i uključujući ih, a posebno se pobrine da mladi iz svih miljea, uključujući i one sa manjim mogućnostima, dobiju pristup omladinskom radu. Osim toga, u Evropi nakon pandemije, omladinski rad mora težiti inovacijama i rešenjima van utabanih staza. Ograničenja i okviri omladinskog rada, u smislu uzrasta, ciljnih grupa, problema, a možda i drugih dimenzija, trebalo bi ojačati kako bi se formirala osnova za zagovaranje rasta omladinskog rada.

Ponuda omladinskog rada na lokalnom nivou

Konvencija je pozdravila ideju utvrđivanja principa osnovne ponude omladinskog rada širom Evrope. Iako će međudržavna mobilnost i omladinski rad na nivou Evrope u velikoj meri doprineti širini ponude za mlade, sprovođenje će se u suštini odvijati na lokalnom i nacionalnom nivou. Evropske politike mogu imati važnu ulogu u smislu podrške razvoju takvog principa. Moguće je uspostaviti pokazatelje kvaliteta na evropskom nivou, kao nadahnuće praktičarima/kama na lokalnom i nacionalnom nivou.

Na osnovu ekspertize i praktičnih iskustava na terenu, neki elementi smatraju se ključnim:

- **okvir za uspostavljanje standarda**, uključujući pokazatelje, i obezbeđivanje održivosti omladinskog rada, naročito na lokalnom nivou;
- **ne mora sve svuda da bude identično**. To bi svakako obuhvatalo izgradnju kapaciteta svih aktera i održivo finansiranje, uključujući i programe za nevladine organizacije. To bi obuhvatilo prostorije u kojima će se odvijati omladinski rad, kao i nezavisan i digitalni omladinski rad;
- da bude **vođen** od strane omladinskih organizacija, omladinskih radnik/ca i odgovarajućih organa upravljanja;
- uključuje **stvaranje prostora** za slušanje mišljenja mladih, kako bi se osiguralo zadovoljenje potreba mladih;
- težnja za povezivanjem i **pravljenje spona** u domenu javne i privatne sfere, uključujući formalno obrazovanje, zapošljavanje i stručno usavršavanje, zdravlje, stanovanje, pravdu, kulturu, sport, razvoj tehnologije, medije i socijalnu zaštitu;

- da bude široko dostupan mladima iz različitih miljea i različitih profila. Osnovna ponuda omladinskog rada stoga bi trebalo da uključuje **jasnu strategiju za poboljšanje društvene inkluzije i raznolikosti** među učestvujućim mladima;
- imati proaktivnu strategiju koja **uključuje uzimanje u obzir postojećih strategija kako bi se postigao efikasniji domet** a time i uključilo više mladih u omladinski rad;
- da se obezbedi put za uvođenje i **uključivanje novih inicijativa mladih**, u smislu društvenih inovacija i preduzetništva, u osnovnu ponudu usluga omladinskog rada.

Lokalna zajednica praktičara/ki omladinskog rada

Konvencija je naglasila važnost donošenja politika na lokalnom nivou i ulogu koju ono može da igra u podršci lokalnoj zajednici praktičara/praktičarki. Javila se potreba za **znatnim i dodatnim investicijama za osnaživanje ponude kvalitetnog omladinskog rada na lokalnom nivou.**

Lokalna zajednica praktičara/ki omladinskog rada trebalo bi da se zasniva na saradnji između lokalnih organa/opština i lokalnih organizacija za omladinski rad, sa plaćenim omladinskim radnicima ili volonterima. Evropska povelja o omladinskom radu na lokalnom nivou⁸ pruža korisnu alatku za početak izgradnje ove zajednice. Mapiranje postojećih usluga omladinskog rada, njegovih potreba i jakih strana, prvi su korak u smislu razrađivanja plana razvoja omladinskog rada na lokalnom nivou. Mladi bi trebalo da aktivno učestvuju u iskazivanju svojih potreba, ali i oblikuju svoje okruženje, fizički prostor za omladinski rad, koji se odvija u njihovom kraju. Lokalni omladinski centri mogu da usmere svoje aktivnosti po kriterijumima kvaliteta koje je utvrdio Savet Evrope u pogledu Oznake kvaliteta za omladinske centre⁹.

Nacionalni (omladinski) politički okviri mogu da podstaknu kreiranje lokalnih (omladinskih) politika putem mehanizama sufinansiranja i uspostavljanjem standarda. Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti ruralnim sredinama, radi podrške razvoju kvalitetnog omladinskog rada i stvaranju zajednice praktičara/ki.

Finansiranje omladinskog rada i omladinskih organizacija

Omladinski rad u Evropi iziskuje **veće investiranje u njegovo finansiranje**, kako bi se ispunili zahtevi u pogledu širenja i očekivanja. To zahteva zakonske odredbe koje će osigurati mehanizme finansiranja omladinskog rada na svim nivoima, od lokalnog do evropskog nivoa. **Evropska povelja** trebalo bi da je sačinjena tako da podstiče dobro upravljanje na svim nivoima prilikom sačinjavanja sistema finansiranja.

⁸ https://www.europegoeslocal.eu/wp-content/uploads/2019/10/20191002-egl-charter_ENG_online.pdf

⁹ <https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres>

U tom smislu, omladinskom radu potrebno je finansiranje koje će:

- Imati jasan proces pristupa, biti transparentno u pogledu sprovođenja, koordinisano da bi se izbegla preklapanja;
- Jačati **finansijsku održivost omladinskih organizacija** i dozvoliti im da stvaraju složenije i dugoročnije strategije, izvan pukog finansiranja samo programa ili projekata;
- Biti **sprovedeno na osnovu dokaza**, gde će se stvarna potreba omladinskog rada odražavati u vrstama i iznosima finansiranja;
- Omogućiti sigurne osnovne **uslove i zaštitu profesionalnim omladinskim radnicima i volonterima**, uključujući osiguranje, minimalne plate i mrežu socijalne sigurnosti od izgaranja;
- **Neće biti preopterećeno pravilima**, bez da zapostavi usredsređenost na upravljanje, odgovornosti i kvalitet.

Evropski programi finansiranja iz Evropske unije i Saveta Evrope, takođe bi trebalo da streme ka sledećem:

- **Jačanju međusektorskog pristupa i matičnih prioriteta omladinskog rada** u sveukupnom evropskom finansiranju (poput Evropskih snaga solidarnosti, Evropskog socijalnog fonda, Klimatskog pakta i „Horajzona 2020“);
- Obezbeđivanju **intenzivnijeg pristupa omladinskog rada evropskim fondovima** promovisanjem mogućnosti, podizanjem svesti o zajednici praktičara/ki omladinskog rada i uključivanjem više mladih u finansirane aktivnosti;
- Da se pobrinu da strukture podrške (poput Nacionalnih agencija za Evropske programe za mlade i Evropske omladinske fondacije) ne daju samo finansijsku već i veću **dugoročnu podršku i viziju**;
- Da ih **prepoznaju kao sredstvo** za postizanje ciljeva politike, uključujući sprovođenje Evropske agende za omladinski rad putem Borskog procesa.

Razvoj kvaliteta

Kvalitet, i kako sve ovo vide mladi, od **suštinskog je značaja** ako žele da **učestvuju, angažuju se i iskoriste mogućnosti obrazovanja** koje im nudi omladinski rad. Zbog toga su prvi utisci o omladinskom radu, koji je kod većine mladih na lokalnom nivou, krucijalni.

Međutim, pitanje o tome **kako podržati dalji razvoj kvaliteta omladinskog rada** i dalje je opširno i ima više različitih dimenzija. Raspon im se kreće od okvira kvaliteta omladinskog rada do toga kako ih razvijati, od sistema osiguranja kvaliteta i razvoja pokazatelja kvaliteta, do nacrtu razvoja kompetencija, i od dugoročnih održivih finansijskih priliva do razvoja politika zasnovanih na dokazima, i prakse.

Razvijanje kvaliteta u omladinskom radu usko je povezan sa ostalim

problemima, pa je stoga **potrebno da se razmotri i rešava na holističkiji i istovremeno strukturiran način**. Potrebno je da se usredsredi na posebne aspekte, istovremeno ih povezujući sa širom slikom politika i praksi omladinskog rada i **spajajući ih sa osnovnim vrednostima i principima omladinskog rada**. Ovo se dovodi u vezu sa činjenicom da su kontekst u kojem to treba da se desi, i tačke od kojih treba da se započne sa razvojem kvaliteta veoma različiti, iako ciljevi naginju ka istom smeru.

Mnoge ideje koje su se pojavile tokom diskusija o kvalitetu bile su u skladu sa već postojećim (mada obično ne i dovoljno vidljivim) strukturama, inicijativama i smernicama. Stoga, ovo jasno **iziskuje bolji domet na terenu i informacije o postojećim strukturama i mehanizmima podrške** kao i potrebu da se oni učine pristupačnijim na lokalnom nivou. Neki od primera postojeće podrške koje bi trebalo iskoristiti, širiti dalje i aktivirati, jesu Evropska strategija za obuku¹⁰, Oznaka kvaliteta za omladinske centre – Saveta Evrope, i Evropska povelja o lokalnom omladinskom radu. Uzevši sve u obzir, to vodi ka centralnom zaključku da sveobuhvatna potreba za **razvojem kvaliteta omladinskog rada** nesporno **znači razvoj jasnijih struktura za saradnju i zajedničko stvaranje unutar i između svih nivoa** i grupa zainteresovanih strana unutar zajednice praktičara/ki omladinskog rada. Jasno je iskazana potreba za **jačanjem postojećih mreža na svim nivoima**, a istovremeno i za pronalaženjem, ili stvaranjem, struktura i prostora koji **povezuju ove različite mreže jednu sa drugom** i uspostavljaju jasne i koordinisane procese za širenje informacija, praćene stalnim dijalogom i zajedničkim radom u pogledu zajedničkih problema u vezi sa kvalitetom.

Diskusije o razvoju kvaliteta takođe su pojačale potrebu da se:

- **Utvrde profesionalni standardi**, i izgrade koherentne rute, odgovarajući planovi i programi i prikladne institucionalne lokacije za obrazovanje i obuku omladinskih radnika/ca;
- Napravi **istraživačka agenda omladinskog rada** fokusirana na participatorno aktivno istraživanje sprovedeno u saradnji između istraživačkog i praktičnog dela, i kreira baza znanja koja se tiče i prakse i politika i obrazovanja;
- **Mapira i širi znanje** o postojećim sistemima kvaliteta (osiguranje) i da se ono koristi kao osnova za podešavanje i (dalji) razvoj modela prilagođenih lokalnim uslovima;
- Osnuju **nacionalne radne grupe**, koje će predstavljati zajednicu praktičara/ki omladinskog rada i funkcionisati kao spojevi, čvorišta znanja i koordinatori svih raznoraznih mera potrebnih zarad razvoja kvaliteta.

¹⁰https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3301/European%20Training%20Strategy%20in%20the%20field%20of%20Youth_en.pdf

Zajednički smer

Unutar zajednice praktičara/ki omladinskog rada

„Samo komunikacijom možemo da otkrijemo da ne znamo ono što ne znamo!“

Zajedničko stvaranje i iskorištavanje svih kvaliteta zajednice praktičara/ki omladinskog rada fundamentalni su preduslovi za razvoj kvalitetnih praksi i politika omladinskog rada. To iziskuje **pružanje prostora za istraživanje, razmenu i nadogradnju dobrih praksa kroz različite stilove prakse**, putem (digitalnih) mreža, platformi i drugim sredstvima, od lokalnog do evropskog nivoa. Tok komunikacije i savetodavna saradnja unutar zajednice praktičara/ki omladinskog rada, i horizontalno (između različitih aktera unutar zajednice praktičara/ki) i vertikalno (između evropskih, nacionalnih, regionalnih i lokalnih nivoa) od suštinske je važnosti.

Da bi omladinski rad jačao u Evropi, potreban je **koordinisani pristup učenju, deljenju, podržavanju i nadogradnji u pogledu razvoja i dobrih praksi u oblasti omladinskog rada na lokalnom nivou, ka regionalnim, nacionalnim i evropskim nivoima**, i obrnuto. Dalje, kvalitetniji zajednički jezik može da se osigura putem regionalnih evropskih mreža i razmene unutar i između istih, kako bi se unapredilo zajedničko planiranje u oblasti omladinskog rada širom Evrope. Potrebno je da se evropska dimenzija u praksi omladinskog rada na različitim nivoima ojača i integriše, naročito kod marginalizovanih mladih, kako bi imali pristup širem spektru mogućnosti. Lokalne omladinske organizacije i lokalni omladinski rad moraju *znati* za mogućnosti na ostalim nivoima, biti upoznati sa „Evropskom politikom za mlade“ i učestvovati u evropskom omladinskom radu i evropskim programima za mlade, i dalje ih razvijati.

Konvencija je uočila potrebu za jačanjem **saradnje unutar zajednice praktičara/ki omladinskog rada** širom Evrope. Ukazala se i potreba za **osnaživanjem odnosa između nacionalnih i evropskih strategija za razvoj omladinskog rada** kao i za naglašavanjem njihove međusobne zavisnosti i međusobne povezanosti. Dok se to ne ostvari, važno je uspostaviti inkluzivnu, demokratsku i dostupnu **multijezičku** komunikaciju, saradnju i radne odnose unutar zajednice praktičara/ki, a pre svega, istraživanjem mladih, politikama za mlade i praksama u domenu omladinskog rada. Neophodno je poboljšati sposobnost omladinskog rada da analizira, ispituje i diskutuje o (globalnim) trendovima u odnosu na sopstvene prakse, da rade zajedno na poboljšanju kvaliteta i ustanove **zajedničke pristupe** razvoju omladinskog rada u Evropi. Učesnici Konvencije takođe su naglasili potrebu za **premošćavanjem praznina i nedostajućih veza** između različitih konteksta omladinskog rada i različitih aktera unutar zajednice praktičara/ki putem interakcije, učenja, dobijanja nadahnuća i podrške, izgradnje kapaciteta, deljenjem i primanjem ažuriranih informacija i upoznavanja sa relevantnim okvirima politika i zakonima.

Predložene mere:

- **mapirati** zajednicu praktičara/ki i uspostaviti komunikaciju i radne odnose, posebno unutar trougla prakse, istraživanja i politike u omladinskom sektoru;
- uspostaviti **nacionalne i međunarodne mreže za omladinski rad**, i osnovati saveze, strukture i unije profesionalaca omladinskog rada;
- obezbediti **strukturno finansiranje iz nacionalnih i evropskih fondova** za strukture i mreže zajedničkog omladinskog rada, i za kokreaciju participativnog znanja i prakse;
- pružiti **informacije i razvijati kapacitete na evropskom nivou**, omladinske programe i postojeće izvore za omladinske radnike koji su aktivni na drugim nivoima prakse;
- putem participatornih procesa, razvijati otvorenu, inkluzivnu dostupnu i multijezičku **evropsku digitalnu platformu za omladinski rad** kao napredno sredstvo za zajednicu praktičara/ki, u sinergiji i komplementarno sa postojećim platformama; promovisati takvu platformu lokalnim omladinskim radnicima/cama, olakšati njenu upotrebu u smislu mesta za učenje od vršnjaka i međusobnu podršku, za inovacije i njihovo testiranje, za diskusije o kvalitetu i nastalim problemima;
- uspostaviti „evaluaciju saradnje“ unutar **Odbora za praćenje, evaluaciju i učenje (MEL)**, radi praćenja napretka;
- svakih pet godina, pomoću **Evropske konvencije omladinskog rada**, oceniti napredak, revidirati ciljeve i osmisliti kako ih dosegnuti.

Više od zajednice praktičara/ki omladinskog rada

„Mladi nisu ograničeni samo na jednu oblast, i potrebno je da se njihov glas čuje u svakoj!“

U stvarnosti punoj nepredvidivih društvenih promena, dobro umrežavanje i dobra podrška omladinskom radu pokretačka je snaga otpornosti mladih i zajednice. Važno je **komunicirati značaj omladinskog rada**, olakšavati i stimulisati strukturnu i stratešku saradnju sa ostalim sektorima relevantnim za živote mladih.

Zajednica praktičara/ki omladinskog rada trebalo bi da **efikasno saraduje sa različitim sektorima**, i javnim i privatnim, da bi zadržala važnost za mlade i napredovala u kontekstu priznanja omladinskog rada, i inovacija i održivosti na tom polju. Sinergija između različitih sektora i učesnika suštinska je za uključivanje mladih, pružanjem mogućnosti da iskažu mišljenje i podržavanje da se aktiviraju, kao i da im se pruže mesta za višestruki pristup javnim uslugama, a kao rezultat toga, da niko ne bude uskraćen.

Javila se potreba za **strateškim i operativnim pristupima** međusektorskoj saradnji, kao i široj horizontalnoj saradnji u pogledu mladih (i omladinskog rada) na svim nivoima.

Predložene mere:

- definišite **sa kim** je potrebno uspostaviti međusektorsku saradnju u skladu sa prioritetima određenih segmenata zajednice praktičara/ki omladinskog rada na bilo kojem nivou i **na kojim zajedničkim ciljevima**; zajedno spojite različite aktere iz različitih sektora i sa različitih nivoa da biste zajedno **gradili sinergiju**;
- podržite stvaranje i functionisanje **multidisciplinarnih struktura, mreža i organa zaduženih za mlade**, na lokalnim i nacionalnim nivoima.

Prepoznavanje

„Zbog pritiska da li smo adekvatni za neki posao, razmišljamo o kompetencijama kao svojini pojedinca. Molbe za solidarnost i nezavisnost navode nas da prepoznamo sistemsku prirodu kompetencija. Nijedna kompetencija ne nastaje u vakuumu. Potrebni su nam drugi ljudi.“

Treća konvencija pokazala je da se još uvek suviše malo pažnje posvećuje promociji i priznavanju omladinskog rada, a Bonski proces mogao bi da bude mesto za stvaranje **zajedničkog narativa**, ne samo za priznavanje i potvrdu učenja u omladinskom radu, već i za priznavanje i potvrdu omladinskog rada uopšte. Iako je priznavanje *per se* ishod niza pomaka, takav proces iziskuje **više ulaganja u strateške i koordinisane napore i izvore, kako bi omladinski rad bio bolje shvaćen, vidljiv i verodostojan kao nezavisna radna arena**. Iako to iziskuje saradnju, odnose i partnerstva sa drugim sektorima, omladinski rad svakako zaslužuje svoje zakonito mesto u agendama evropske politike.

Izazov podeljenog shvatanja omladinskog rada delimično je povezan sa raznolikim tumačenjima terminologije u vezi sa omladinskim radom. Razvijanjem **zajedničkog jezika, niza zajedničkih termina koji podržavaju rasprostranjenu generičku definiciju** omladinskog rada, može podržati izgradnju boljeg i šireg shvatanja tog polja rada. Iako bi trebalo da **ostane dovoljno prostora za prilagođavanje i povezivanje sa lokalnim kontekstom i stvarnom situacijom**, neophodne su generičke osnove koje će biti poznate svim sektorima i nivoima.

Predložene mere:

- Organizovati **blagovremene događaje koji se ponavljaju**, a kao što su ciljane kampanje ili godišnji tematski dani ili nedelje;
- Osmisliti jasan i prilagođen **plan komunikacija** koji će povezivati sve nivoe;

- Razviti **skup zajedničkih termina**, postojeće/ih definicije/a omladinskog rada, koje bi mogle biti prihvatljive i korišćene na nacionalnom nivou, prilagođene korisnicima i pojedinačnim jezicima;
- Obezbediti **zajedničke napore u cilju promocije**, komunikacije i širenja sadržaja koji se odnose na omladinski rad.

Kretanje ka priznavanju omladinskog rada podrazumeva jačanje pristupa i mehanizama zasnovanim na dokazima **radi boljeg pokazivanja uticaja omladinskog rada**, i to ne samo na pojedince, već i na, što je najvažnije, zajednice i društvo. Osim toga, po pitanju profesionalnih standarda, moramo **naročito da obratimo pažnju na praktičare/ke omladinskog rada – volontere**, da bi se bolje shvatio njihov doprinos ovoj oblasti. U svetlu Evropske agende za omladinski rad i sadašnje situacije mladih u Evropi, posebnu pažnju trebalo bi posvetiti jasnoj (mada ne i iscrpnoj) Agendi istraživanja u oblasti omladinskog rada:

- Istraživanje odredbi za **uspostavljanje omladinskog rada na nacionalnom nivou** u svim evropskim zemljama (uključujući zakone za obrazovanje i obuku omladinskih radnika);
- Istraživanje **postojećih opšteprihvaćenih profesionalnih standarda u pogledu obrazovanja i obuke omladinskih radnika** (npr. Modeli i okviri kompetencija, etički kodeks, plan i program);
- **Prenošenje nalaza istraživanja iz oblasti omladinskog rada** u formate koji su upotrebljivi za omladinske radnike i kreatore politika (i ostale);
- Istražiti **angažovanje omladinskih radnika-volontera** u oblasti omladinskog rada;
- Obezbediti **analizu** tematskih istraživanja iz oblasti omladinskog rada.

Zidanje mostova iz perspektive obrazovanja i obuke, takođe znači otići **još dalje u pogledu ideje o integrisanju neformalnog obrazovanja i učenja u okruženje formalnog obrazovanja**, i raditi više na koordinisanom sistemu koji poboljšava saradnju i timski rad između različitih sektora koji rade na istom cilju.

Predložene mere:

- Nadograditi postojeće uspešne inicijative koje **prikazuju kako više obrazovne strukture saraduju sa neakademske zajednicama**, uključujući omladinski rad;
- Uvećati stvaranje prostora za saradnju i osnovati **stručnu grupu** za obrazovanje i obuku omladinskih radnika;
- Organizovati aktivnosti **učenja od kolega** na svim nivoima, sa posebnim naglaskom na obrazovanje i obuku;
- Sarađivati sa organizacijama koje su razvile **alatke koje podržavaju prepoznavanje** procesa učenja i njegovih ishoda (npr. „Open Badges“).

Nadograđivanje ranijih procesa, **potvrđivanje, sertifikacija i akreditacija** još uvek su oblasti rada kojima je takođe potreban **zajednički narativ**. Priznata profesija morala bi da ima **obrazovnu putanju**. Stoga, u vezi sa predlogom da se napravi više prostora za saradnju, potreba za razmatranjem šta umrežavanje („društveni kapital“) podrazumeva i kako se ono prenosi u drugačije kontekste od suštinskog je značaja. To takođe znači da nije samo potrebno dalje razvijati i sprovoditi strategije i instrumente za priznavanje i potvrdu neformalnog obrazovanja i učenja u oblasti omladinskog rada, već i razraditi ponude koje predviđaju **mostove između obrazovanja i obuke** omladinskih radnika.

Predložene mere:

- **Pojasniti razliku** između priznavanja profesije plaćenih omladinskih radnika i profesionalizacije omladinskog rada;
- Razvijati dopunske **mere za validaciju učenja u omladinskom radu** u kontekstu formalnog obrazovanja, što bi takođe moglo da podrazumeva razvijanje zajedničkog plana i programa, i standardnih kurseva na nacionalnim i evropskim nivoima;
- Razvijati zajedničku viziju **kvalifikacija za omladinske radnike**, kako bi se obezbedio kvalitet procesa sertifikacije, i kod neformalnog obrazovanja i učenja i kod formalnog obrazovanja;
- Osnovati **Evropsku mrežu asocijacija omladinskih radnika**, i podržati slične procese na nacionalnom nivou, tamo gde još uvek ne postoje, povezujući ih sa postojećim tematskim strategijama poput Evropske strategije za obuku i „Youthpass“ strategije;
- **Nadograditi evropske inicijative** poput projekata strateške saradnje nacionalnih agencija kao što su „Europe Goes Local“ ili projekata obrazovanja i obuke omladinskih radnika.

Inovacije i novonastali izazovi

„Tokom više godina, za probleme i izazove u sektoru omladinskog rada nalazili smo brza rešenja, ali tokom krize, jasno je da ovakva brza rešenja nisu funkcionisala niti bila dovoljna“

Zbog uznemirujućih posledica pandemije, **omladinski projekti (mobilnosti) su prekinuti**. Brojne organizacije omladinskog rada i omladinski centri bili su zatvoreni u periodu kada je **omladinski rad bio potrebniji no ikad** kao podrška mladima tokom suočavanja sa posledicama pandemije. Društvene i pravne posledice virusa COVID-19 prevazišle su zdravstvene/epidemiološke, i pokazuju koliko je važno adekvatno iskomunicirati mere sa mladima i uključiti ih u planiranje i sprovođenje mera gde je to moguće.

Omladinski rad trebalo bi da se razvija do nivoa na kojem će postati **sigurnosna mreža** za sve mlade u nesigurnim vremenima. **Promocija**

mentalnog zdravlja smatra se vitalnim delom omladinskog rada. Omladinski radnici trebalo bi da su osposobljeni za sprovođenje projekata kojima se **promoviše i čuva mentalno zdravlje mladih**, posebno onih suočenih sa prekretnicama i drugim osetljivim problemima.

Kreatori politika u oblasti mladih trebalo bi da se pridruže konstruktivnom dijalogu sa mladima i omladinskim radnicima kako bi **kreirali fleksibilnije strukture u omladinskom radu, utemeljene na principima inovacija baziranim na dokazima, koje obuhvataju dugoročno razmišljanje, refleksivnost i na strategijama zasnovan omladinski rad** (pre nego onaj zasnovan na projektima). Svaka aktivnost iz Evropske agende za omladinski rad trebalo bi da se oslanja na ove principe, imajući u vidu da je sadašnja praksa u omladinskom radu ugrađena u globalnu zajednicu.

Stoga bi trebalo negovati kulturu inovacija u praksi i praksu inovacija u omladinskom radu tako što ćemo:

- Poboljšati „**smart**“ omladinski rad boljim usredsređivanjem na **razvoj digitalnih kompetencija** kod mladih i omladinskih radnika/ca, i **ulaganjem u tehnološku infrastrukturu i inovacije**, što će pomoći svim mladima da prevaziđu **digitalne podele** i obezbediti im pristup omladinskom radu;
- U **omladinskom radu više brinuti o ekologiji**. Ohrabrićemo i prioritetizovaćemo ekološke prakse i rešenja, u skladu sa principima održivog razvoja kojem se teži u omladinskom radu, a koji mladi očekuju.

Od suštinske je važnosti povećanje kapaciteta omladinskog rada da prati evropske i svetske transformacije tako što će:

- Prepoznati da iako je digitalni omladinski rad važan, **na taj način nije moguće pobrinuti se za sve potrebe mladih ljudi**. Stoga, politike omladinskog rada trebalo bi da aktivno podržavaju razvoj **svih tipova omladinskog rada, modela i praksi**, kako bi se adekvatno odgovorilo na postojeće situacije u stvarnosti. Evropska agenda za omladinski rad, trebalo bi dalje da jača ulogu omladinskog rada u nesigurnim vremenima **održavajući vrednosti omladinskog rada**;
- U praksi omladinskog rada negovati dimenziju **društvenih i globalnih izazova**;
- Zagovarati da je omladinski rad u Evropi i globalno jedna od primarnih strategija za razvoj građanskog društva;
- Razvijati prakse i strategije omladinskog rada da bi se mladima omogućilo da **učestvuju u demokratskom društvu i promene nešto** u oblastima za koje su se već izjašnjavali i za koje su zainteresovani (kao što su pokreti u vezi sa klimatskim promenama, rasnom diskriminacijom ili reproduktivnim zdravljem);
- **Stvaranje** i onlajn i oflajn **prostora za saradnju i razmenu** na integracionom i globalnom nivou, kako zajednica praktičara/ki omladinskog rada ne bi bila ograničena samo na evropski kontekst.

Okviri politika

Na živote mladih utiče mnoštvo politika koje nastaju i sprovode se na svim nivoima, od lokalnih do nacionalnih, regionalnih i evropskih. Međutim, praksa je pokazala da politike iz drugih oblasti često ne razmatraju koliko utiču na mlade prilikom donošenja odluka. Omladinski sektor već duže vreme poziva na primenu horizontalnog pristupa omladinskim politikama, i ne bi trebalo da bude drugačije ni po pitanju komponenti u vezi sa omladinskim radom u istim politikama. Omladinski rad trebalo bi da je sastavni deo omladinske politike koji sistematično uključuje potrebe i mere u pogledu omladinskog rada u omladinske politike, i vertikalno i horizontalno, gde je to moguće.

Ovakve politike trebalo bi uključiti na svim nivoima i da su rezultat zajedničkog rada sa zajednicom praktičara/ki omladinskog rada, uključujući mlade, u skladu sa pristupom zasnovanim na pravima učešća, prepoznajući ih kao glavne zainteresovane strane čije je učešće suštinsko u svim ovim procesima i strukturama. To pomaže i kod premošćavanja mogućih mimoilaženja u pogledima kreatora politika, praktičara/ki i stvarnih potreba mladih. Uključivanjem istraživanja u kreiranje politika trebalo bi da vodi ka prefinjenijem i na dokazima zasnovanom pristupu prilikom bavljenja tim potrebama.

U svetu koji se sve više globalizuje, ovakve politike mogu i trebalo bi uzajamno da deluju i sa drugim stvarnim svetovima izvan Evrope. Osim toga, da bi ove politike zaista postale stvarnost, njihovim ciljevima potrebno je dodati mehanizme održivog finansiranja.

Predložene mere:

- **Snažnija saradnja** na evropskom nivou **između Evropske komisije i Saveta Evrope** koja bi trebalo da teži ka boljem širenju omladinskih politika (a u okviru njih i onih koje se tiču omladinskog rada), i to horizontalno, u drugim oblastima kreiranja politika;
- Omladinski rad trebalo bi da je i dalje deo, i dugoročnih **strategija koje se odnose samo na mlade**, i njihovih posrednih mera (kao što su godišnji programi rada i dvogodišnji prioteti u sektoru za mlade) u obe institucije;
- **Da se utvrde, uspostave i dalje razvijaju metode rada** koje uključuju mlade kao ravnopravne kreatore politika koje se odnose na njih, i uvode mlade u glavne tokove različitih oblasti politika;
- **Zakoni o mladima, zakoni o zapošljavanju mladih i strategije omladinskog rada** trebalo bi da su prisutni i promovisani širom Evrope, na lokalnim, regionalnim, nacionalnim i evropskim nivoima, uz podršku saradnje između EU i Saveta Evrope;

- Evropski programi za mlade mogli bi dalje da doprinesu razvoju politike o omladinskom radu u svim zemljama članicama **podržavanjem procesa u vezi sa politikama koje sprovode organizacije;**
- Trebalo bi ustanoviti **sistematsku proveru politika iz domena omladinskog rada** uspostavljanjem zajedničkog evropskog standarda kvaliteta, uključujući grupu pokazatelja koji će promovisati realizaciju omladinskog rada na svim nivoima;
- Omladinske politike takođe bi trebalo da razmotre spajanje i razmenu najboljih praksi sa ostalim stvarnim sredinama širom sveta van Evrope, ugrađujući evropsku politiku za mlade (omladinski rad) u međunarodne zakonodavne okvire;
- Osposobljavanje formalnih aktera za politike **za saradnju sa mladima i omladinskim radnicima prilikom kreiranja, sprovođenja i revidiranja politika** poslužice širem shvatanju potreba mladih. Vladini organi zaduženi za politike mladih i/ili omladinski rad, takođe mogu da učestvuju u zalaganju kod ostalih vladinih sektora radi stvaranja sveobuhvatnijih politika za mlade.

Strateški okvir za razvoj omladinskog rada

Kako se i navodi u ovoj Deklaraciji, Evropska agenda za omladinski rad dobila je poslednjih godina „vetar u leđa“ zajedničkim zalaganjem Evropske unije i Saveta Evrope u domenu omladinskog rada.

Jedna od prvih poruka na Konvenciji trebalo je da sugeriše da zajednica praktičara/ki ne bi više trebalo da pita šta bi evropske institucije trebalo da učine za omladinski rad, već šta bi zajednica praktičara/ki omladinskog rada mogla ili trebalo da učini za sebe.

Ipak, i dalje je potrebno da institucije odigraju svoju ulogu, iako ne više toliku u svojstvu sveobuhvatnih pokretača Evropske agende za omladinski rad, koliko u smislu potpornih stubova. Uostalom, Odsek za mlade pri Evropskoj komisiji¹¹ i Departman za mlade pri Savetu Evrope, sastavni su delovi Evropske zajednice praktičara/ki omladinskog rada. Učesnici Konvencije uvereni su da bi Bonski proces bio još bolje iskorišćen uz **bolju usklađenost** vizija institucija za omladinski rad unutar njihovih omladinskih strategija.

Svi su se uveliko složili da bi Evropska komisija i Savet Evrope trebalo da potpišu zajedničko **pismo obaveze** ili **memorandum o saradnji** radi potvrde prirode i nivoa podrške, naročito prema zajednici praktičara/ki omladinskog rada i u vezi sa **povezivanjem Borskog procesa sa obimnijim inicijativama u pogledu obrazovanja i učenja širom Evrope**, a kao što je Bolonjski proces u višem obrazovanju. Takođe je zatražen i puniji i pravedniji prikaz svih uglova evropske zajednice praktičara/ki omladinskog rada, uz tvrdnju da je potrebna veća „diversifikacija kanala za učešće“, ako želimo da čujemo sva mišljenja od

praktičara/ki omladinskog rada. Pomalo je preovladala neizvesnost u pogledu toga gde bi trebalo uskladiti institucije; **bilo je pominjanja partnerstava u kontekstu mreža i saradnje**. Međutim, učesnici su priznali da je partnerstvo Evropske unije i Saveta Evrope u oblasti mladih već imalo značajnu ulogu u koordinaciji mnogih aktivnosti u pogledu omladinskog rada u evropskom kontekstu.

Unutar takvog institucionalnog okvira, kao deo strateške misije Evropske agende za omladinski rad koju su zagovarale obe strane, podržano je osnivanje radne grupe koja će razmatrati saradnju, konsultacije i razvoj unutar Bonskog procesa, uključujući i praćenje napretka oslonaca utvrđenih za Bonski proces i koliko se doprinelo tom procesu odgovarajućim strategijama za mlade u ovim dvema institucijama.

Ako je „vreme je za akciju“ nešto više od prazne retorike, smatra se da bi evropske institucije trebalo da odigraju ključnu, ali delikatnu pokretačku ulogu u smislu zagovaranja, savetovanja, pomaganja i inspirisanja razvoja omladinskog rada u svojim državama članicama.

Dodatne predložene mere:

- Jasno **usaglašavanje vizije o omladinskom radu** između dve evropske institucije i javna potvrda o zajedničkoj obavezi;
- Podrška **Zajedničkoj radnoj grupi** za nadzor sprovođenja Bonskog procesa;
- **Povezivanje** Bonskog procesa sa ostalim stateškim socijalnim i obrazovnim inicijativama u evropskim institucijama;
- Osnovati **nacionalne radne grupe** koje će saradivati i zajedno upravljati celom zajednicom praktičara/ki;
- Promovisati **priznavanje** neformalnog obrazovanja i učenja u okviru omladinskog rada i kroz njega;
- Podsticati **istraživanja** u oblasti omladinskog rada zarad prakse u domenu omladinskog rada;
- Obezbediti **„okvirne uslove“** za razvoj nacionalne podrške za pružanje omladinskog rada na lokalnom nivou;
- **Održive** mogućnosti **za razmenu i mobilnost** omladinskih radnika;
- Pripremiti se za **sačinjavanje plana i programa** za edukaciju i obuku omladinskih radnika;
- Podržati **čvorišta za inovacije** kod progresivnog i pionirskog omladinskog rada;
- Obezbediti **platforme sa punim učešćem** za dijalog i razvoj u domenu omladinskog rada.

Kada se sve uzme u obzir, Treća evropska konvencija omladinskog rada poziva evropske institucije zadužene za omladinski rad da pokrenu snažnu

¹¹ Sada i formalno „Sektor za mlade, volontere, solidarnost i pripravnici staž“ pri Generalnom direktoratu za obrazovanje i kulturu (Obrazovanje, mladi, sport i kultura) Evropske komisije.

strategiju komunikacije i umrežavanja kako bi sprovele svoja uverenja i posvećenost Bonskom procesu.

Zaključci/Završna reč

Želimo da se zahvalimo nemačkom Ministarstvu za porodična pitanja, starije građane, žene i decu, i svima vama koji ste omogućili održavanje Treće evropske konvencije omladinskog rada, kao i EU i Savetu Evrope, što su je podržale i i za nju pripremile neophodno političko tlo i okvir.

Tokom intenzivnih diskusija i debata među učesnicima konvencije, kreirane su ideje i predlozi aktivnosti i mera koje pokrivaju i odnose se na sve aspekte našeg raznolikog sveta omladinskog rada. Svi su ovi predlozi važni. Oni dopunjuju i podržavaju jedan drugog, zajednički oblikujući sveobuhvatan i holistički pristup daljem jačanju i razvoju omladinskog rada. Zato bi ih trebalo čitati i shvatiti kao celinu.

Ipak, sveobuhvatan zaljučak jeste da, da bismo napredovali, moramo da ojačamo povezanost unutar i između svih nivoa zajednice praktičara/ki. Moramo popuniti praznine, i više nego ikad, angažovati se u pogledu razmene mišljenja, zajedničkog stvaranja, preduzimanja zajedničkih aktivnosti i učenja ali i zaboravljanja naučenog, kako bismo se prilagodili novom i neočekivanom.

Ova Deklaracija konkretizuje Evropsku agendu za omladinski rad. Bonski proces jeste naš zajednički napor da to i ostvarimo. Sprovedimo ga u delo! Mladi u Evropi **ne traže niti zaslužuju** ništa manje od toga.